

V diplomové práci se chci soustředit na prostor sokolského cvičení, a to především na „svatostánky“ sokolského cvičení - sokolovny. Ráda bych popsala mechanismy, jimiž se dosahovalo proměny z „pouhého“ cvičiště na zvláštní, symbolický prostor, v němž byla vyhrazena speciální místa pro diváky i cvičence a jehož symbolická výlučnost se ani po ukončení performance neměnila. V tomto textu představím literaturu, kterou jsem doposud prostudovala. Popíšu také, kam mě studium těchto textů dále zavedlo. Pro sebe si tyto texty dělím do pomyslných tří kategorií - 1. architektura, 2. prostor, 3. dobové prameny

1. architektura

Abych získala celkové povědomí o sokolské architektuře, začala jsem studiem publikací *Naprej! a Průvodce po sportovních stavbách Prahy*. Autorem (u publikace *Průvodce po sportovních stavbách Prahy* spoluautorem) je historik a teoretik umění a architektury Rostislav Švácha, který sokolskou architekturu mapuje dlouhodobě a systematicky. Obě publikace jsou doplněny obrazovými materiály, což mi pomohlo nejen zorientovat se v prvcích, jež byly v sokolských budovách nejčastěji využívány, ale také si uvědomit jejich frekvenci a rozmístění. Při svých rešerších jsem narazila také na diplomovou práci Lenky Švagerkové s názvem *Sportovní stavby a kultura tělovýchovných sdružení na jihovýchodní Moravě v letech 1900-1948*. Po prostudování zmíněné literatury jsem došla k závěru, že dějinný vývoj, který měl vliv na fungování, vize a cíle spolku, měl vliv také na sokolskou architekturu. V podstatě se dá říci, že do roku 1918 se většina (především pražských) sokoloven stavěla v renesančním slohu (konkrétně můžeme mluvit o přesné nebo také neo-renesanci). Tyto starší budovy měly také více „slavnostní“ charakter a dá se o nich hovořit jako o „svatostánkách“. Ne, že by se důležitost sokoloven po vzniku republiky snížila, ale rozhodně se o jejich architektuře i funkci začalo uvažovat jinak. Budovy byly koncipovány více prakticky, nebyly už tolik zdobené a praktičnost často převažovala nad ideologickou stránkou spolku. Nutno také dodat, že můj dosavadní výklad je lehce pragocentrický. S nástupem moderny se totiž začali objevovat v sokolských řadách odpůrci, kteří si nepřáli, aby se sokolovny stavěly v modernistickém duchu. Většina architektů propagujících modernismus totiž studovala v Německu a sokolským vlastencům tudíž nebyla tato modernistická architektura „po chuti“. To ale nemuselo nutně platit o všech městech. Například v Přerově můžeme najít funkcionalistickou sokolovnu a v Holicích a Rakovníku sokolovnu ve stylu geometrické moderny.

2. prostor

Protože je vstup jakéhokoliv jiného než sokolského sémantického pole do prostor sokoloven vnímán jako „svatokrádež“ (alespoň v tom kontextu, v jakém budu sokolovny ve své diplomové práci zkoumat), vyšla jsem nejprve z publikace Michaely Vlčkové *Tělo, čas a prostor v křesťanské liturgii*. Tento text byl inspirativní především v rovině filosofických náhledů na koncept prostoru. Vlčková poukazuje na symbolické významy jež prostor nese a na způsob uspořádání prostoru pomocí symbolů. Vlčková se zastavuje také u fenomenologického pojetí prostoru a osvětluje odlišnosti posvátného prostoru od profánního. S posvátným prostorem souvisí další kniha, *Posvátné a profánní* od Mircea Eliada. Ten se zaměřuje taktéž především na pomyslné vyhranění sakrálního prostoru a na odlišnosti od prostoru profánního. Ráda bych zmínila i knihu *Vnímání prostoru* od Pavly Melkové, z níž jsem prostudovala především kapitolu o prostoru a tanci (*Tanec vytváří prostor*). Autorka v

této kapitole taktéž velice často vychází z fenomenologického přístupu k prostoru, především z Merleau-Pontyho a také Jana Patočky. Mimo jiné taky zdůrazňuje, že fenomenologičtí filosofové spatřují v tělesnosti a tělesném pohybu základ vztahování se člověka ke světu, a tedy i k prostoru. Několik podkapitol věnuje tanci jakožto prvku, který nejen aktivně ovlivňuje prostor, ale také ho (spolu)tvoří a proměňuje.

3. dobové prameny

Se sokolskými dobovými prameny jsem pracovala už ve své bakalářské práci a byly to první prameny při přípravě na diplomovou práci po nichž jsem sáhla. Zpočátku jsem se soustředila především na dokumenty a fotografie zachycující prostory všesokolských sletů. Venkovní sokolské prostory jsem ale odložila (alespoň prozatím), protože se mi momentálně jeví jako nejlogičtější zaměřovat se pouze na sokolovny. Ráda bych si tedy vybrala tři sokolovny (podle typů, jež jsem výše rozepisovala), jednu z před roku 1918, druhou prvorepublikovou a třetí pozdější. Konkrétně chci prostudovat fotodokumentaci, popřípadě videozáznamy ze všech tří typů sokoloven, a to především perspektivou diváka. K sokolskému cvičebnímu prostoru bych v této fázi bádání ráda přistoupila jako k prostoru, který je architekturou ohraničen a v němž se pohybují těla, která přímo odkazují a reagují na hmotné architektonické soustavy. Architektonický styl jednotlivých sokoloven odsunu na chvíli na okraj a budu se soustředit na všeobecné prvky, které v prostorech sokoloven budu (opakovaně) nacházet.

Co se týče sekundární literatury, zaměřím se nyní na sémiotiku prostoru. Po konzultacích s paní doktorkou Sarkissian jsem dostala pár tipů na další literaturu k prostudování. Jedná se například o texty *The semiotics of theater* (Erika Fischer-Lichte), *Places of Performance: The Semiotics of Theatre Architecture* (Marvin A. Carlson) a *Medieval Practices of Space* (Barbara A. Hanawalt).